

KRÖNIKA

Kvinnlig afghansk polis:

”Tänk inte broderi, tänk

Kraven på en värdigare plats för kvinnorna i det afghanska samhället har höjts i många hundra år. Rabia Balkhi, som levde på 900-talet, dog efter att ha förnekats rätten att gifta sig med vem hon ville. På 900-talet levde också en kvinna vid namn Mahasty, som kastades i fängelse för sina radikala åsikter. Drottning Gawar-Shad delade den politiska makten med sin make och dominerade kulturscenen under femtio år på 1400-talet. Nazo Ana och Zarghoona var visa kvinnor i 1700-talets rådgivande församlingar. Zaynab, en lärd kvinna som kunde både pashtu och dari, protesterade tillsammans med Aisha Durrani, en poet som var sitt harems stolthet, mot 1700-talets förbud mot utbildning för kvinnor.

Text: Nancy Hatch Dupree

Översättning: Charlotte Hjukström

Nancy Dupree är författare och har under många års boende först i Kabul och sedan i Peshawar i Pakistan dokumenterat Afghanistans utveckling. Hon är stående krönikör i Afghanistan-nytt sedan 1997.

Att det nu finns flickskolor som är uppkallade efter dessa tidiga kvinnokämpar är ett tecken på deras höga anseende i dagens Afghanistan.

UNDER 1800- OCH 1900-TALET började män som emir Abdur Rahman, Mahmud Tarzi, kung Amanullah och premiärminister Daoud Khan hävda att kvinnor hade rätt till skilsmässa, egendom, arv, utbildning och sjukvård och rätt att röra sig ute i samhället. De uppmuntrade kvinnorna att ta plats i offentliga sammanhang och därigenom bidra till nationsbyggandet. Men trots alla dessa ansträngningar ligger de afghanska kvinnorna i botten på dagens jämställdhetslistor.

DEN TYPISKA BILDEN AV AFGHANISTANS KVINNOR består av

avgrundsdjupa låga siffror när det gäller läskunnighet, skolutbildning och förväntad livslängd, i kombination med skyhöga siffror för mödra- och barnadödlighet. Västerländska medier slår ofta ned på de chockerande våldsbrotten i och utanför hemmet, de förfärliga förhållandena i fängelserna och de begränsade möjligheterna att få tillgång till sjukvård, utbildning, arbetstillfällen, rättsväsende, politik och alla andra sektorer inom samhällsutvecklingen. Många hjälporganisationer framhåller också de negativa sidorna i syfte att få in mer pengar. Till och med en del afghaner förstärker stereotyperna genom att framställa landsbygdens kvinnor som om dessa vore ägodelar utan självkänsla, intelligens eller kunskap, enbart avsedda för barnafödande. Den bilden är djupt orättvis.

Det är gott och väl att man belyser de många brister som drabbar kvinnorna eftersom den faktiska situationen varken kan eller bör förnekas, men att bara fokusera på det som är negativt är en otjänst mot de modiga individer som inte bara har kämpat hårt och länge utan också offrat sig för att skapa ett sammanhang där felaktigheter kan avhjälpas. Det vore mer konstruktivt att föra fram en balanserad verklighetsbild som bygger på förståelse av kulturen.

DET HÄR ÄR ETT FAMILJEORIENTERAT, patriarkaliskt samhälle med tydligt definierade könsroller: männen står för försörjningen och kontakterna med världen utanför hemmet, medan kvinnorna tar hand om hemmets invånare och för vidare samhällets värderingar. Familjen är samhällets hjärta, och tron på den manliga överhögheten utgör den ideologiska basen för en acceptans av vissa typer av manlig dominans som anses nödvändiga för att garantera familjens integritet. Alla former av avvikande beteende ses som symptom på samhällets upplösning och hot mot männens heder och familjens status. Kvinnorna måste därför skyddas och hållas okränkbara. Lokalsamhällets kraftfulla gruppträck håller liv i sedvänjor som gör att kvinnorna stannar hemma, att deras rörelsefrihet begränsas, att de vägras utbildning och utestängs

snut!”

från den offentliga debatten, trots att dessa restriktioner är uttryck för manliga värderingar som döljer de islamiska lärosatserna om ett värdigt liv för alla.

DET HAR ALLTID VARIT BESVÄRLIGT att reda ut skillnaderna mellan sedvänjor och islamiska trossatser, men i dag är det svårare än någonsin eftersom militanta reaktionärer utmålar kvinnors rättigheter som en främmande ideologi med kopplingar till utländska krafter som hotar männens heder och fosterlandets värderingar. Dock finns det religiösa ledare som vågar varna för konsekvenserna av barnäktenskap, tvångsäktenskap och kvinnomisshandel, och som förordar utbildning, rätt till arbete, glesare graviditeter, kondomer, amning och vaccinationer. Att det finns en lång rad exempel på mänskliga rättigheter som är kompatibla med islams grundsatser är ett budskap som håller på att vinna terräng.

I SJÄLVA VERKET STYRS RELATIONERNA mellan könen av en mångfald attityder som beror på geografisk region, utbildningsnivå och stads- eller landsbygdsmiljö. Även om den manliga överhögheten omhuldas i alla grupper, brukar en rättvisare arbetsfördelning uppstå mer naturligt i hushållen på landsbygden, där det ömsesidiga beroendet mellan de manliga och kvinnliga sysslorna ger upphov till en respekt som bygger på arbetsgemenskap. Glädjande nog finns det tecken på att många män som tidigare stöttade kvinnornas arbete privat, nu har börjat göra det offentligt. Denna förändring hänger ihop med att kvinnor på alla nivåer fått lära sig att klara sig själva under åren av krig och landsflykt. De har fått vidga sina roller och skärpa sina ledaregenskaper. I dag är kvinnorna betydelsefulla aktörer i förändringsarbetet. Genom sitt oantastliga beteende har de bevisat att de kan agera offentligt utan att det är till skada för någons heder, varken deras egen, familjens eller samhällets. Detta är ett allt mer accepterat faktum. Ur den sortens attitydförändringar växer framåtskridandet.

MED DEN SORTENS STÖD I RYGGEN går kvinnorna framåt ►

”

Jag har träffat den man som hjälpte till att inleda det senaste tragiska kapitlet i Afghanistans historia. Usama bin Laden brukade komma in på mitt kontor i Peshawar i slutet av 80-talet och fråga om jag kunde hjälpa honom att importera schaktmaskiner till vägbyggen i Afghanistan. Då var det ingenting speciellt med honom. Han var mycket artig och försynt. Men skenet kan tydligen bedra.”

Ur *Afghanistan över en kopp te* av Nancy Hatch Dupree.

I Afghanistan över en kopp te läser du Nancy Hatch Duprees krönikor från Afghanistan-nytt, åren 1995-2007, totalt 46 stycken. Boken är rikligt illustrerad med bilder, både från arkiven och mer nyfotograferat. Har du ännu inte köpt den så är det dags nu! För en tid sedan kom boken även ut på **engelska**. Både den svenska och den engelska finns att köpa för endast **250 kr** plus frakt i SAKs webbutik: www.sak.se/butik

► med stormsteg. Av de 2 577 kandidaterna i september månads val till de 249 platserna i parlamentets underhus, wolesi jirga, var 405 kvinnor mot 328 i valet 2005. Ännu viktigare än tillväxten i antal är tillväxten i deras attityd. Nu uttrycker de sig med allt större självsäkerhet trots att de kämpar mot tabun, öppen fientlighet från manliga kollegor och allmänhetens förklenande påståenden om att de tjänar manliga intressen. De har avvärjt försöken att skära ner antalet reserverade kvinnoplatser i parlamentet; de har krävt och fått utrymme i tunga organ som tidigare utestängde dem och de har lämnat bidrag i angelägna debatter.

PÅ EN ANNAN VIKTIG BESLUTSNIVÅ börjar kvinnorna långsamt ta för sig av möjligheterna att arbeta tillsammans med män i provinsernas och distriktens rådsförsamlingar, där de prioriterar gemensamma behov och håller uppsikt över den statliga verksamheten. De lokala råden har fortfarande inte beslutsrätt i viktiga frågor och männen är ofta motståndare till att låta kvinnorna fatta beslut i ärenden som rör inköp eller organisation, men nya tankar behöver få tid på sig för att slå igenom. Om de frön som planteras i de lokala församlingarna får näring, kommer demokratiprocessen att få starkare rötter.

PÅ ANDRA HÅLL ÄR KVINNORNA, med eller utan burka, flitigt engagerade inom alla områden: på familjerådgivningskontoren som jurister och socialarbetare; som läkare, sjuksköterskor, lärare och hälsorådgivare; som domare; som stor- och småföretagare; som ingenjörer och arkitekter; som IT-specialister; som journalister, författare och artister inom konst, teater, radio och tv; som diplomater, poliser, militära officerare och statstjänstemän av alla slag, inklusive en guvernör och flera ministrar och kommissionärer. Även om föräldraskap fortfarande har högsta prioritet för många kvinnor, finns det inga gränser för deras ambitioner. På många områden överglänser de männen. En ung, kvinnlig polis sa med ett bländande leende: När ni tänker på afghanska kvinnor, tänk då inte på broderi. Tänk snut!

DESSA KVINNOR REPRESENTERAR ett brett segment av samhället, men kärnan kommer i stor utsträckning från den konservativa men framstegsvänliga medelklass som finns både i storstäderna och på landsbygden. De vill varken bryta mot samhällets normer eller ta avstånd från islam. De är modiga och beredda att trotsa alla odds. Talibanerna har skickligt nästlat sig in i många delar av samhället som en mäktig politisk kraft och inte bara som militär aktör. Hotelser är ett av deras viktigaste vapen. "Nattbrev" med dödshot inte bara mot skolflickor och

yrkeskvinnor, utan också mot manliga familjemedlemmar som tillåter sina kvinnor att röra sig fritt utanför hemmet, är ett effektivt avskräckningsmedel. Och det är inga tomma hot. Men trots flera uppmärksammade mord finns det hos både kvinnor och män en beundransvärt uthållig vilja att kämpa vidare.

MYCKET AV VILJAN OCH ENERGIN kommer från ideella kretsar bestående av bland annat akademiker, socialarbetare, kvinnor, ungdomar, journalister och aktionsgrupper som ägnar sig åt en konstruktiv dialog kring fred och utveckling. Det spirande civilsamhället, ett nytt begrepp i Afghanistan, erbjuder möjligheter att arbeta kollektivt utifrån gemensamma intressen bortom de traditionella banden som bygger på släktskap och familjeloyaliteter. De största framgångarna har kommit efter attacker mot samhällsordningens lägre nivåer av unga och ivriga aktivister som tröttnat på krigets slöseri.

HISTORIEN PÅMINNER OSS OM ATT KÖNSROLLER är en fråga som behöver lång tid för att mogna. Dagens krav på omedelbara resultat är orealistiska, i synnerhet nu när politikerna brottas med krympande förtroenden både inrikes och internationellt. Dagens kvinnor står inför större utmaningar än någonsin, eftersom det stöd de en gång fick av de manliga ledarna inte längre är lika starkt. Även om de nuvarande makthavarna officiellt ger kvinnorna ett halvhjärtat stöd, betraktar de ofta kvinnorna inte bara som betydelselösa utan som hinder i det politiska maktspelet. Och kvinnorna är på sin vakt. De fruktar att i den brådskande jakten på utträdesstrategier och fredsplaner kommer deras dyrköpta landvinningar att förhandlas bort i uppgörelser med de parter som struntar i grundläggande mänskliga rättigheter och vill avskaffa de framsteg som har krävt så mycket arbete.

KVINNORNAS BESTÄMDA KRAV på mer än en symbolisk närvaro i de beslutsfattande församlingarna förtjänar att lyssnas till. En mer balanserad bild av deras inneboende resurser kan stärka deras självförtroende och deras inflytande, och det hjälper dem att hindra den pågående attitydförändringen från att tappa fart. •

Loney Hatch Debrae